

<https://doi.org/10.31470/2706-7904-2020-15-288-291>

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОМУ
ДОСЛІДЖЕННІ СУЧАСНОГО НЕІНСТИТУЦІЙНОГО ВІЙСЬКОВОГО
ДИСКУРСУ**

*A Comprehensive Approach to Psycholinguistic Research of Modern
Non-Institutional Military Discourse*

Tetyana Khraban

Ph.D. in Philology

Military Institute of Telecommunications and Information Technologies (Ukraine)

Xraban.Tatyana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5169-5170>

Abstract

The abstract proves the need for a comprehensive approach to psycholinguistic research of modern Ukrainian non-institutional military discourse. Formed by a combination of different types of discourses modern Ukrainian non-institutional military discourse needs a special methodological tool for its analysis. The success of the research task significantly depends on the correct choice of methods. The emphasis on the psychological features of the speaker, i.e. the inclusion of a wide range of factors: psychological, mental, pragmatic etc. in the linguistic personality analysis requires the combination of psychoanalytic interpretation as a scientific method of psychoanalysis and discursive psychology.

Key words: *psychoanalysis, psychoanalytic interpretation, discursive psychology.*

Вступ

Introduction

Категорія «дискурс» окреслює наступні базові виміри: лінгвістичні й нелінгвістичні, глобальні соціокультурні й індивідуально-особистісні, стабільно-змістові та ситуаційно-динамічні, які поєднані цілісним комунікативним актом. Й у кожному з цих вимірів чітко простежується потужна психологічна складова (Савелюк, 2017: 48). Неінституційний військовий дискурс розглядається як «особливий вид організації військового дискурсу, що містить емоційно-оцінну, розмовно-побутову інтерпретацію військових подій, реалій і осіб, і який характеризується активною суб'єктивної комунікативної інтеракцією» (Уланов,

2014). Розглядаючи дискурс як складноструктуровану комунікативно-знакову систему, можливо окреслити такі ракурси дослідження неінституційного військового дискурсу: (1) *інтенціональний* (інтенції, стратегії, задуми), а саме – культурна диференціація, пошук і захист власної ідентичності; (2) *актуальний* (втілення інтенцій в знаково-символічний простір дискурсу), наприклад, звертання до метафоричних моделей, актуалізація концепту *ВІЙНА* та його складових; (3) *прагматичний* – адаптація військовослужбовцями до бойового стресу, захист психіки від руйнівної дії травматичної ситуації; (4) *ідентифікуючий* (розпізнавання та розуміння смислів, цінностей, побудова ідентичності) створення єдиного культурно-символічного простору окремо взятої військової спільноти, побудова опозиції «свій – чужий»; (5) *контекстуальний* (розширення смислового поля на основі соціокультурних, історичних та інших контекстів) в аспекті інформаційно-психологічного протиборства під час російсько-українського конфлікту; (6) *емоційний*, як от, визначення емоційно-смислової домінанти, що притаманна військовому дискурсу. Перелік основних планів аналізу неінституційного військового дискурсу відображає нагальність правильного вибору методологічного підходу до вивчення українського неінституційного військового дискурсу.

Мета дослідження – обґрунтувати методологічний орієнтир в стратегії дослідження сучасного українського неінституційного військового дискурсу в ракурсі психолінгвістики.

Методи та методика дослідження *Methods and Techniques of the Research*

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових методів дослідження (аналіз, класифікація, систематизація, пояснення) з метою аналізу наукових джерел, узагальнення даних наукових досліджень, визначення понять.

Результати *Results*

Сучасний український неінституційний військовий дискурс часто інтегрується з іншими видами дискурсу, основними відмітними рисами яких є їх насиченість емоційно-експресивними компонентами. Тому при визначенні стратегії дослідження вважаємо за доцільне звернутися до метода психоаналітичної інтерпретації, що використовується при аналізі художньої літератури. В. Paris стверджує, що існує взаємозалежний зв'язок між психоаналізом і літературним поданням описуваних нею

явищ. Взяті разом, теорія і література пропонують набагато більш складне розуміння людського досвіду, ніж самі по собі. Вчений і письменник часто мають справу з одними і тими ж явищами, але розуміння письменником психологічного процесу носить більш конкретний та інтуїтивний характер. Література може описати людську природу краще, ніж психоаналітичні теорії, оскільки творчість – це продукт психічного процесу, відмінний від того, який дає аналітика, і він робить доступним інший вид знань (Paris, 2017). При цьому важливою метою психоаналітичної інтерпретації є виявлення, які архетипи є домінуючими в особистості, діяльності, Я-концепції військових і проектується як прояв їхніх особистих уподобань і резонансу. В даному аспекті метод психоаналітичної інтерпретації ґрунтується на теорії архетипів. Аналіз феномена архетипу стосовно індивідуальних уподобань щодо архетипних персонажів і мотивів в сучасному українському неінституційному військовому дискурсі неможливий без звернення до нео-архетипної теорії «резонансу» (Faber & Mayer, 2009). У нео-архетипної теорії акцентується реакція людини на архетип, яка інспірує розсіяну, але сильну емоційну та афективну реакцію. Ця реакція характеризується в основному як суміш інтересів і симпатій, які називаються «резонанс». Резонанс може бути охарактеризований шляхом опису зміни настрою людини в перебігу експерименту, під час якого на екрані показують гіпотетичний сюжет за участю архетипічних фігур, які втілені в телевізійних персонажах, або експерименту, в якому аналізуються особливості реагування його учасників на будь-якої культурний патерн, наприклад, пісню або твір мистецтва. М. Faber и J. Mayer відзначають, що резонанс на архетипи, так само, як інтерпретація людиною життєвих подій, носить не статичний, а динамічний характер: «також, як переваги в медіа змінюються і диверсифікують, резонанс людини на будь-який культурний стимул може з часом змінитися» (Faber & Mayer, 2009: 10).

У зв'язку зі складністю і багатогранністю неінституційного військового дискурсу вважаємо також за необхідне також звернутися до виду дискурсивного аналізу, розробленого в руслі соціального конструкціонізму – дискурсивної психології (ДП). ДП дає можливість зосередитися на розлогій психологічній проблематиці, як пізнання, емоції, атитюди, цінності, упередження, пам'ять, мотиви. Дискурсивна психологія – це «найбільш емпірично-орієнтований підхід, який цікавиться використанням мови у соціальних взаємодіях (в основному вивчає побутовий дискурс), тобто швидше не лінгвістичними особливостями, а риторичними практиками. Його основне завдання – оцінити, наскільки ефективно люди (одночасно продукти і творці дискурсів) використовують існуючі дискурси, обговорюючи свої погляди на світ, і які соціальні наслідки подібного використання у створенні та зміні соціокультурного контексту» (Herburn & Potter, 2003; Бочулинський, 2015: 258).

Одним із пріоритетів ДП є те, що дослідження, що проводяться в її руслі, ґрунтуються на матеріалах, продукованих в природних, невимушених умовах. Так, відбір матеріалів для дослідження українського неінституційного військового дискурсу в групах (спільнотах) соціальних мереж, мета яких – об'єднати військових й надати їм можливість взяти участь в обговоренні питань, які є насущними для військових: (1) дозволяє уникнути нав'язування дослідником його власних категорій або припущень щодо даних; (2) забезпечує безпосередньо практичний спосіб здійснення дослідження; (3) дає можливість по ходу вирішувати такі питання, які не передбачалися процедурою дослідження, але несподівано виникли; (4) фіксує життєву ситуацію досить детально і відповідно до того, як вона трапляється.

Висновки *Conclusions*

Дослідження сучасного українського неінституційного військового дискурсу вимагає нових теоретико-методологічних, здебільшого міждисциплінарних й інтегративних, підходів. Спрямованість на досягнення максимально ефективної та результативної реалізації цих підходів потребує звертання до комплексного підходу із залученням методів психоаналізу та дискурсивної психології.

Література *References*

- Бочулинський, С. (2015). Концептуальні та емпіричні особливості дискурсивного конструювання соціальної реальності. *Релігія та Соціум*, 1-2(17-18), 255-262.
- Савелюк, Н. (2017). *Психологія розуміння релігійного дискурсу*. (Монографія). Київ: КНТ.
- Уланов, А.В. (2014). *Военный дискурс русского языка XIX — начала XX в. в спектре языковой эволюции*. Омск: Издательство «Литера».
- Faber, M. A., & Mayer, J. D. (2009). Resonance to archetypes in media: There's some accounting for taste. *Journal of Research in Personality*, 43(3), 307–322.
<https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.11.003>
- Hepburn, A., & Potter, J. (2003). Discourse analytic practice. In Seale, C. ... et al. (Eds.), *Qualitative Research Practice* (pp. 180-196). London: Sage.
- Paris, B.J. (2017). *A Psychological Approach to Fiction Studies in Thackeray, Stendhal, George Eliot, Dostoevsky, and Conrad*. New York: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315083261>